

İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü
Week 13: İslam Öncesi Türklerde Ordu,
Din, İnanış ve Hukuk

PROF. DR. YILDIZ DEVECİ BOZKUŞ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

İSLAM ÖNCESİ TÜRKLERDE ORDU

- Türkler her an savaşa hazır olacak şekilde yetişmiş bir millettir.
- Daima bir ordu düzeni içinde yaşamışlardır.
- Göçebe hayatın gerektirdiği büyük hayvan sürülerinin bakımı ve sürek avları bir çeşit savaş eğitimi gibiydi.
- Boy beyleri barış zamanında sivil idareci iken, savaş zamanında kendi boylarından oluşturdukları askerlerin başında Hakan'ın ordusuna katılırlardı.

ORDU TEŐKİLATI

- Türk askerî gücünü yeniden düzenleyerek, bir ordu seviyesine ulaştıran, dolayısıyla Türk ordusunun kurucusu sıfatını kazanan, mükemmelen bir asker ve devlet adamı Mo-tun (Mete Han) idi.
- Türk askerî teŐkilatındaki 10'lu sistem denilen düzenlemeye göre, en büyük askerî birlik, 10.000 kiŐiden oluŐur ve bu kuvvete tümen denilirdi.
- Tmenler 1000'lere, 100'lere, 10'lara ayrılmıŐ, baŐlarına da binbaŐı, yüzbaŐı, onbaŐı denen kumandanlar tayin edilmiŐti.
- Bu suretle sağlanan kumanda zinciri sayesinde ordunun ve dolayısıyla halkın bir merkezden idaresi mümkün olmakta idi.
- Böylece ordu, Türk sosyal yapısının temel unsurlarından biri olmaktaydı.
- Osmanlılar dahil Türk devletleri ordularında, Hunların askerî teŐkilat sistemi devam etmiŐtir.

TÜRKLERDE SAVAŞ ALETLERİ

- Türklerin başlıca silahı ok ve yay idi. Orduda çeşitli ok ve yaylar kullanıyordu.
- Mo-tun'un yapmış olduğu ıslıklı oklar düşmanın moralini bozması açısından en etkili olanıydı.
- Kendisi ıslıklı okunu nereye atarsa askerlerin de aynı yere atması gerekirdi.
- Bu durum, Türk ordusundaki disiplinin en açık örneğidir.
- Böylece askerlerin yetenekleri ok atmadaki ustalıkları ile ölçülmüş olurdu. Göktürkler ise kemikli yayları oldukça geliştirmişlerdi.
- Hun askerleri ise deriden yapılmış dayanıklı ve hafif zırhlar giyerdi. Günlük bir kıyafet görünümünde yapılan bu zırhların üzerine keçeden yapılmış bir aba giyilirdi. Savaş işareti olarak, atlara tüy veya ipek kurdele takılır, atların kuyrukları düğümlenirdi.

TÜRKLERDE SAVAŞ TAKTİKLERİ

- Türk savaş birlikleri açık düzenle ve kişisel yetenekleri ile savaşan, okçu süvarilerden kuruluydu ve at dolayısıyla sağlanan sürat sayesinde ağır hareketli sıkı saflar halinde savaşan yabancı ordular karşısında üstünlük kazanmaktaydı.
- Türk orduları taarruz esasına göre düzenlenmekte ve eğitilmekteydi.
- Türklerin savaş sırasında en belirgin özellikleri düşman cephesinde şaşkınlık yaratan “baskın” şeklindeki hücumları idi.
- Savaş sırasındaki değişkenlik ve akıcılık Türk ordularının en büyük avantajıydı.
- Ordunun bu özelliğini kısıtlaması açılmasından Türkler, şehirlere yerleşmemeyi prensip edinmişlerdi.

TÜRKLERDE DİN VE İNANIŞ

- Türkler tarihleri boyunca çeşitli inançlara bağlanmıştır.
- Türklerin din ve inanışlarını üç başlık altında değerlendirmek mümkündür;
- a- Tabiat kuvvetlerine inanma
- b- Atalar kültü
- c- Gök-Tanrı dini

TABIAT KUVVETLERİNE İNANMA

- Türkler tabiatta bir takım gizli gçlerin varlığına inanıyorlardı.
- Tabiat olayları karşısında insanda meydana çıkan duygular neticesi, deniz, ırmak, yıldırım, gök gürültüsü gibi unsurlar kutsallaştırılmıştı.
- Antik medeniyetlerde görülen bu çeşit inanış, Türklerde mevcuttu.
- Ancak Türkler, gizli bir kuvvetin bulunduğunu düşündükleri tabiat olaylarını gördükleri gibi kabul ederek, biçim veya şekil vermeden sadece kutsal saymışlardır.

ATALAR KÜLTÜ

- Ölmüş atalara saygı göstermek ve onlar için kurban kesmek, “pederşahi aile” de, baba hakimiyetinin, inanç sahasındaki belirtisi idi.
- Baba ve genellikle ataların, öldükten sonra, ruhları aracılığı ile aile bireylerini korumaya devam ettiklerine inanılırdı.
- Bu sebeple onlara karşı duyulan minnet hissi, çeşitli şekillerde gösterilirdi.
- Asya Hunları, her yıl Mayıs ayı ortalarında atalarına kurban sunarlardı.
- Atalara ait hatıralara verilen önem, mezarlara yapılan saldırıların ağır bir şekilde cezalandırılmasından da anlaşılmaktadır.

GÖK-TANRI DİNİ

- Türklerde genellikle Gök-Tanrı dini hakimdi.
- Gök-Tanrı dini daha ziyade göçebe topluluklarda yaygındı.
- Nitekim, Hunlar ve Göktürklerde yaygın olan bu inancı, ilk zamanlarda Uygurlar, Hazarlar, Macarlar da benimsemişti.

GÖK-TANRI DİNİ

- Türkler, Gök-Tanrı adına at ve koyun kurban ederler, ayrıca ona ilk otu, taze kısrak sütünü sunarlar, ilkbahar şenliklerinde at yarışları düzenlerlerdi.
- At gökyüzü ile güneşin kutsal hayvanıydı.
- Asya Hun hükümdarı doğan güneşi ve yeni ayı eğilerek selamlardı.
- Türk hakanlarının çadırı doğuya açılırdı, bu durum, gökyüzünün bu yönüne olan saygının işareti idi.
- Zira güneş doğudan doğuyordu.

KAYNAKÇA

- Durmuş, İ. (2017). Türk Adının Ortaya Çıkışı, Anlamı ve Yayılışı. Gazi Akademik Bakış, 10(20), 37-47.
- Zerrin Günal, İslâm Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Nobel Yayınları, 2006.
- Orta Asya Türk Tarihi, Prof.Dr. Ahmet TAŞAĞIL, Yrd.Doç.Dr. M. Bilal ÇELİK, Doç.Dr. İlyas KEMALOĞLU, Prof.Dr. İsmail AKA, Prof.Dr. Mehmet ALPARGU, Prof.Dr. Ahmet KANLIDERE, Editör: Ahmet KANLIDERE, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Ahmet TAŞAĞIL vd., Orta Asya Türk Tarihi (Edt. Ahmet Kanlıdere), Anadolu Üniv. Yay., Eskişehir, 2013.
- Çandarlıoğlu, G. (2003). İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, pp.76-80.
- Bedirhan, Y. (2019). İslâm Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü. Eğitim Yayınevi, pp.155-160.
- Peter B. Golden, Türk Halkları Tarihine Giriş, Çev: Osman Karatay, Ötüken Yay., 1992, pp. 105-115.
- Peter B. Golden, Türk Halkları Tarihine Giriş, Çev: Osman Karatay, Ötüken Yay., 1992, pp. 243-272.
- Yaşar Bedirhan, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Nobel Yay., 2011, Ankara, pp.168-174.
- Muharrem Kesik, İlk Türk İslam Devletleri Tarihi, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- İsmail Güven, İslam Öncesi Türk Kültürü ve Tarihi Ders Notları, 2020.
- Muahmmed Şahin, Türk Tarihi ve Kültürü, Okutman Yay., Ankara, 2010.